

Indhold

Forudsætninger og forslag til kapitelvalg	v
Introduktion	vii
1 Indledning	1
Del I: Fundamentet	
2 Et ur i bevægelse går langsomt	7
2.1 Tidsforlængelse, lysuret	7
3 Samtidighed	15
3.1 Synkronisering af ure	15
3.2 Einsteins tog-eksperiment – mangel på absolut samtidighed . . .	17
4 Et objekt i bevægelse er forkortet	23
4.1 Længdemåling af objekt i bevægelse	23
5 Den ultimative hastighed	27
5.1 Lysets hastighed	27
5.2 Massive partiklers bevægelse	28
6 Lorentz-transformationerne	31
6.1 Hvorfor ikke Galilei-transformationerne?	31
6.2 Krav til de nye transformationer	32
6.3 Udledning af Lorentz-transformationerne	33
6.4 Rumtidsintervallet, den fire-dimensionelle ‘afstand’	37
7 Doppler-effekt	41
7.1 Den ikke-relativistiske Doppler-effekt	41
7.2 Den relativistiske Doppler-effekt	43
7.3 Ikke-parallele hastigheder	44
8 Afgørende eksperimenter og observationer	47
8.1 Michelson-Morley eksperimentet	47
8.2 Kennedy-Thorndike eksperimentet	51
8.3 Ives-Stilwell eksperimentet	52
8.4 Emissionsteorien og de Sitter	53
8.5 Myonens levetid i hvile	54

9	Symmetri og Lorentz-transformationer	59
9.1	Generel, lineær transformation	59
9.2	Bestemmelse af koefficienter ved symmetribetragtninger	59
9.3	Bestemmelse af koefficienter ved lysglimt	63
10	Addition af hastigheder og Lorentz-faktorers transformationer	65
10.1	Addition af parallelle hastigheder	65
10.2	Aberration	73
10.3	Thomas-præcession*	76
10.4	Fizeaus eksperiment med lys i vand	79
10.5	Transformation af Lorentz-faktorer	84
11	Kausalitet og lyskeglen	87
11.1	Lyskeglen	87
11.2	Fremtid, fortid og andetsteds	88
11.3	Rumligt og tidsligt separerede begivenheder	91
11.4	Lyskegle koordinater*	91
12	Energi og impuls i relativitetsteorien.	95
12.1	Lys og fotoner	95
12.2	Einsteins kasse	96
12.3	Cockcroft og Waltons eksperiment	98
12.4	Tyngdepunktssætningen	99
12.5	Einsteins kasse uden sider	100
12.6	Relativistisk masse, energi og impuls	102
12.7	Masse, energi og impuls igen	106
13	Lorentz-transformation af energi og impuls	109
13.1	Den relativistiske impuls	109
13.2	Den relativistiske energi	111
13.3	Lorentz-transformationen for energi og impuls	112
13.4	Doppler-effekt igen	113
Del II: Udvidelser		
14	Ækvivalensprincippet og ure i tyngdefelter	117
14.1	To ure i en raket	119
14.2	Frit faldende ure	122
14.3	Energibevarelse	124
14.4	Jordens centrum er yngre end overfladen	126
14.5	Eksperimentelle afprøvninger af ækvivalensprincippet	129
15	Egentiden for et kastet objekt	133
16	Acceleration*	137
16.1	Transformation af acceleration	137

16.2	Hastighed som funktion af tid	138
16.3	Sted som funktion af tid	139
17	Sorte huller*	145
17.1	Begivenhedshorisont i et tyngdefelt	145
17.2	Hawking-stråling fra sorte huller	147
18	Egentid, acceleration, hastighed og sted*	153
18.1	Egentid, koordinattid og egen-acceleration	154
18.2	Sted og hastighed som funktion af egentid og egen-acceleration	155
18.3	Egentid og sted	156
19	Rumtid og hyperbolske funktioner*	157
19.1	Trigonometriske funktioner	157
19.2	Hyperbolske funktioner	158
19.3	Rapiditet	163
19.4	To radioaktive partikler	166
20	Tvillingeparadokset	169
20.1	Tvillingeparadokset med instantan hastighedsændring	170
20.2	Tvillingeparadokset med vilkårlig accelerationsfase	174
20.3	Tvillingeparadokset fra den accelererede tvillings synspunkt	176
20.4	Yderligere komplikationer i tvillingeparadokset	179
21	Raketligningen*	181
21.1	Urelativistisk raketligning	181
21.2	Foton-raket	181
21.3	Relativistisk raketligning	182
22	k-calculus	187
22.1	Lyssignalers ping-pong	187
22.2	Lorentz-transformationer	191
23	Tachyoner*	193
23.1	Overlyshastighed	193
23.2	'Tachyon-telefonen'	194
24	Fire-vektorer*	197
24.1	Definitioner	197
24.2	Enhedsvektorer og komponenter	198
24.3	Skalarproduktet	198
24.4	Fire-hastighed	200
24.5	Fire-impuls	202
24.6	Fire-acceleration	206
24.7	Fire-kraft, Minkowski-kraften	207
24.8	Tre-kraftens afhængighed af hastigheden	207
24.9	Den elektromagnetiske felt-tensor**	209

Indhold

25	Lorentz-transformationer af elektriske og magnetiske felter*	213
25.1	Magnetisme som et relativistisk fænomen	214
25.2	Lorentz-transformation af elektriske og magnetiske felter	216
25.3	Elektrodynamiske invarianter	222
25.4	Parallele elektriske og magnetiske felter	225
25.5	En elektrons bevægelse, dens elektromagnetiske felt og elektromagnetisk stråling	227
26	Kollisioner behandlet med fire-vektorer	233
26.1	Compton-spredning	233
26.2	Observation af Higgs-partiklen	235
27	Anskueliggørelse af relativitet	239
27.1	Det 'kosmiske speedometer'	239
27.2	' <i>Alt</i> bevæger sig <i>altid</i> med lysets hastighed'	243
28	Gravitationsbølger**	245
28.1	Gravitationsfelterne \vec{g} og \vec{h}	247
29	Det Globale Positionerings-System, GPS	253
29.1	Basale elementer	253
29.2	Sagnac-effekt	254
29.3	Relativistiske korrektioner	257
30	Alternativer til Einsteins specielle relativitetsteori*	261
Del III: Paradokser		
31	Stangspringer-paradokset	265
32	Skøjtøløber-paradokset	271
33	Pladen-i-hullet paradokset*	277
34	Bells raket-reb paradoks*	283
35	Rindler-kilen**	289
Appendix: Matematiske værktøjer		297
A	Pythagoras' sætning	297
B	Rækkeudviklinger	298
Litteratur		301
Indeks		315